

АНОТАЦІЯ

Серветник А.Г. Виконавчий напис нотаріуса як спосіб реалізації нотаріальної форми захисту цивільних прав. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національна академія внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України, Київ, 2020.

У дисертаційній роботі проаналізовано суть і особливості захисту цивільних прав та інтересів нотаріусом. У межах дослідження визначено сутність та місце нотаріальної форми в системі юрисдикційних форм захисту цивільних прав. Спираючись на положення чинного законодавства, підтримано позицію, що єдиним способом нотаріальної форми захисту прав виступає вчинення нотаріусом виконавчого напису. Вивчено стан наукової розробки проблем, пов'язаних із виконавчим написом нотаріуса як способом реалізації нотаріальної форми захисту цивільних прав, а також еволюцію правового регулювання питань вчинення нотаріусом виконавчого напису.

Розкрито природу виконавчого напису нотаріуса як правової категорії, котрій притаманна багатогранність. Із позиції теорії нотаріального права запропоновано визначення виконавчого напису як нотаріального акта, що містить розпорядження нотаріуса про стягнення з боржника грошової заборгованості або витребування від нього майна, вчинене в межах окремого нотаріального провадження на підставі підтвердження безспірності вимог кредитора, й який має силу виконавчого документа. Виокремлено визначальні ознаки виконавчого напису, до яких віднесено, зокрема, те, що він: вчиняється виключно щодо безспірних вимог; вважається різновидом нотаріального акта-документа, яким фіксується результат здійснення нотаріального провадження; носить вольовий характер вчинення; має властивість виконавчого документа; спрощений порядок вчинення в порівнянні із судовою формою захисту права. Беручи до уваги безспірність

як засаду нотаріального провадження, надано порівняльну характеристику інститутам виконавчого напису й судового наказу в цивільному судочинстві.

На підставі використання декількох критеріїв запропоновано класифікацію виконавчих написів нотаріуса, зокрема: за характером вимоги, що стягується; залежно від типу зобов'язання, який визначає підставу вчинення виконавчого напису та за формою вчинення.

У роботі значну увагу приділено аналізу процесуального порядку вчинення виконавчого напису нотаріусом, який відбувається в межах процедур самостійного нотаріального провадження. У зв'язку з цим досліджено загальну природу останнього та його базові конструкції, відштовхуючись від усталених положень доктрини юридичного процесу. Удосконалено трактування категорії «нотаріальне провадження», виходячи з дуалізму функцій нотаріату як врегульованого нормами нотаріального процесуального права процесуального порядку розгляду і вирішення нотаріальної справи, що охоплює сукупність послідовно вчинюваних суб'єктами нотаріальної діяльності процесуальних дій з метою охорони й захисту цивільних прав та інтересів. Підтверджено, що вчиненню виконавчого напису, як і будь-якому нотаріальному провадженню, властива наявність таких елементів, як нотаріальні правовідносини, нотаріальне доказування й нотаріальні акти-документи. Разом із тим специфіка мети цього провадження впливає на особливості змістовного наповнення кожного із вказаних елементів.

Надано ґрунтовну характеристику підставам вчинення виконавчого напису, закріпленим у законодавстві, стадіям нотаріального провадження з вчинення виконавчого напису, а також окремим нотаріальним діям, які необхідно вчинити на певній стадії. Обґрунтовано, що у своєму розвитку, тобто з моменту звернення стягувача до нотаріуса із заявою про вчинення виконавчого напису до моменту його вчинення, нотаріальне провадження з вчинення виконавчого напису проходить три стадії: 1) відкриття нотаріального провадження; 2) підготовка до вчинення виконавчого напису; 3) розгляд нотаріальної справи по

суті й вчинення виконавчого напису. Зокрема, на першій стадії відбувається перевірка нотаріусом загальних передумов для вчинення виконавчого напису (встановлення особи, перевірка відповідності заяви вимогам закону). Під час другої стадії створюються необхідні умови для правильного здійснення відповідної нотаріальної дії (вирішення питання про склад осіб, які братимуть участь у відповідному нотаріальному провадженні; роз'яснення стягувачу його прав й обов'язків, а також змісту і значення нотаріальної дії; визначення предмета доказування і кола доказів, необхідних для вчинення виконавчого напису; перевірка правильності й повноти оплати за вчинення виконавчого напису). У межах третьої стадії нотаріус приймає остаточне рішення про вчинення виконавчого напису і видає його стягувачу.

Окремо в роботі розглянуто питання стягнення за виконавчим написом. Виявлено низку колізій у законодавстві, а саме в частині регламентації порядку стягнення за вказаним типом виконавчого документа, зокрема, стосовно строків пред'явлення виконавчого напису до виконання. Спираючись на останні розробки вітчизняної теорії цивільного процесу і практику Європейського суду з прав людини, зроблено висновок, що стягнення за виконавчим написом є невід'ємним компонентом нотаріальної форми захисту цивільного права, який забезпечує реалізацію результатів відповідного нотаріального провадження, аналогічно вимозі здійсненності судового рішення в цивільному судочинстві.

Досліджено процесуальні механізми захисту учасників нотаріальних правовідносин із вчинення виконавчого напису у випадку недотримання нотаріусом вимог законодавства. При цьому автор зосереджується на розгляді судами справ за позовами боржників про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню. За результатами аналізу практики застосування положень законодавства виявлені найпоширеніші причини задоволення таких позовів, а саме: вчинення виконавчих написів за відсутності необхідних документів, передбачених законодавством; вчинення виконавчого напису при наявності спору щодо заборгованості, яка

перебувала чи перебуває на розгляді в суді; вчинення виконавчого напису при пропущенні стягувачем строків пред'явлення вимоги та ін.

Отримані результати дослідження, з-поміж теоретичних надбань, дозволили дисертантці сформулювати низку пропозицій стосовно внесення змін до чинного законодавства, спрямованих на удосконалення процесуального порядку вчинення виконавчих написів і підвищення ефективності нотаріальної практики захисту прав учасників цивільних відносин.

Ключові слова: захист цивільних прав нотаріусом; виконавчий напис нотаріуса; нотаріальне провадження з вчинення виконавчого напису; безспірність вимог; підстави вчинення виконавчого напису нотаріусом; стягнення за виконавчим написом нотаріуса; визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню.